

חובות האב והבן

פדיון

1. שמות פרק יג

- (א) וַיְדַבֵּר יְדֹנָד אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:
- (ב) קִדַּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:

2. שמות פרק יג

- (יא) וְהָיָה כִּי יִבְאֵךְ יְדֹנָד אֶל אֶרֶץ הַכְּנָעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתִּיךָ וּנְתַנָּה לָךְ:
- (יב) וְהִעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִידֹנָד וְכָל פֶּטֶר שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזְּכָרִים לִידֹנָד:
- (יג) וְכָל פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂהָ וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָן תִּפְדֶּה:
- (יד) וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחִזֶּק יָד הוֹצִיאָנוּ יְדֹנָד מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:
- (טו) וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פְרַעֲוֹה לְשַׁלְּחַנוּ וַיַּהַרְג יְדֹנָד כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לִידֹנָד כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:
- (טז) וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדִכָּה וּלְטוֹטוֹפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחִזֶּק יָד הוֹצִיאָנוּ יְדֹנָד מִמִּצְרַיִם: ס

3. שמות פרק כב

- (כח) מְלֹאֲתֶךָ וּדְמָעֶךָ לֹא תֵאָחֵר בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֵּן לִי:
- (כט) כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשִׁרְךָ לְצִיאַנְךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ לִי:

4. שמות פרק לד

- (יח) אֵת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יִצְאֶתָ מִמִּצְרַיִם:
- (יט) כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֵׂה:
- (כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂהָ וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתוּ כָּל בְּכוֹר בְּנִיךָ תִפְדֶּה וְלֹא יֵרְאוּ פְנֵי רִיקָם:

5. במדבר פרק ג

- (יא) וַיְדַבֵּר יְדֹנָד אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:
- (יב) וְאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֵת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:
- (יג) כִּי לִי כָּל בְּכוֹר בַּיּוֹם הַכֹּתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקְּדָשְׁתִּי לִי כָּל בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְדֹנָד: ס

6. במדבר פרק ג

- (מד) וַיְדַבֵּר יְדֹנָד אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:
- (מה) קַח אֵת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמַתָּם וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְדֹנָד:
- (מו) וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלִשָּׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמְּאֵתִים הָעֵדְפִים עַל הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
- (מז) וְלִקְחַת חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגַלְגֹּלֶת בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל:
- (מח) וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֵדְפִים בָּהֶם:
- (מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֵת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֵדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:
- (נ) מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֵת הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְף בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ:

(נא) ויתן משה את כסף הפדים לאהרן ולבניו על פי ידוד כאשר צוה ידוד את משה:

7. שמות רבה (וילנא) פרשה לא ד"ה ח ושמעתי כי

ח ושמעתי כי חנון אני מה כתיב אחריו אלהים לא תקלל, ומה ענין זה לזה אמרו רבותינו מעשה באחד שהיה לו דין ובא אצל הדיין וזיכה אותו ובא ויצא אותו שנזדכה ואמר פלוני שופט אין כמותו בעולם, אחר ימים היה לו דין ובא אצלו וחייבו יצא מלפניו ואמר אין דין שוטה הימנו, אמרו לו אתמול היה משובח והיום שוטה לכך הזהיר לך הכתוב אלהים לא תקלל, ואם קללת תבואתך אתה מקלל שנאמר (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר לכך נכתבו זה אחר זה, וכן אתה מוצא כשהדיינין מתקללין התבואה מתמעטת שנאמר (רות א) ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ, לכך נאמר מלאתך ודמעך לא תאחר לא תפריש מעשרו' שלא כתקנן, לא תפריש מעשר ואח"כ תרומה ולא מעשר שני ואח"כ מעשר ראשון לכך נאמר לא תאחר, ואם הפרשתם כתקנן בנים זכרים אני נותן לך שנאמר (שמות כב) בכור בניך תתן לי שבכורי ישראל במדבר היו כהנים שנאמר (שם / שמות / כד) וישלח את נערי בני ישראל וכשחטאו בעגל הוציאן הקב"ה והעמיד לויים תחתם שכן הוא אומר (במדבר ג) ואני לקחתי את הלויים תחת כל בכור לכך נאמר בכור בניך תתן לי.

8. מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק ג ד"ה [יב] ואני הנה

[יב] ואני הנה לקחתי את הלויים. ולמה לקח הקב"ה את הלויים תחת כל בכור ישראל, לפי שבתחלה היתה עבודה בבכורות, שנאמר וישלח את נערי בני ישראל (שמות כד ה) , ומתרגמינן ושלח ית בוכרי בני ישראל, וכיון שישאל עשו העגל, הבכורות זבחו לפניו, ומנין אתה אומר שזבחו לפניו, שנאמר ויזבחו לו וגו' (שם לב ח) , ולכך פסלם הקב"ה, שלא רצם עוד לפניו, שנאמר והכהנים הלויים בני צדוק וגו' (יחזקאל מד טו) ולכך לקח הלויים תחתיהם, שהם כולם קדש ושמו במעשה העגל, שנאמר ויאספו אליו כל בני לוי (שמות לב כו) , ולמה לא מנאם מן עשרים שנה ומעלה, לפי שלא צוה למנותם, אלא לפדות בהם הבכורות, וגם בכורות לא נתקדשו, אלא משום מכת בכורות, שהביא הקב"ה במצרים, והציל בכורי ישראל, וכשם שהיו בהצלה גדולים וקטנים, כך יהיו במנין גדולים וקטנים, אבל פחות מחודש אינו נחשב כולד, עד שיהיה לו חדש. את מוצא בפרטן של לויים שלש מאות יתירים על עשרים ושנים אלף, ובכללם אין אתה מוצא אלא כ"ב אלף, והשלש מאות היכן הם, אותן שלש מאות בכורות היו והיו קדש, ואין קודש מפקיע קודש, ומה מפקיע פודה:

לימוד תורה

9. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כט עמוד ב

ללמדו תורה. מנלן? דכתיב: +דברים יא+ ולמדתם אותם את בניכם. והיכא דלא אגמריה אבוה - מיחייב איהו למיגמר נפשיה, דכתיב: ולמדתם.

רש"י שם

דכתיב ולמדתם - קרא אחרינא הוא ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם (דברים ה) .

דברים פרק ה

(א) ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אלהם שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם:

10. תוספות יום טוב על משנה קידושין פרק א משנה ז

ה"נ דרשינן דהיכא דלא אגמריה אבוה מחייב איהו למגמר נפשיה. דכתיב ולמדתם. פי' הר"ן דבכלל ולמדתם הוא. שכיין שהוא מחוייב ללמד לאחרים. יש לו ללמוד תחלה. ע"כ. ודלא כפירש"י. דמקרא אחרינא יליף לה. והשתא דריש דאין בכלל ללמד לאחרים. אלא אם יש ג"כ בו המצוה דללמוד לנפשיה. דהא תרווייהו

במשמע.

11. תוספתא מסכת בכורות (צוקרמאנדל) פרק ו הלכה י

לפדות את עצמו ולעלות לרגל פודה את עצמו ואחר כך עולה לרגל ר' יהודה אומר עולה לרגל ואחר כך פודה את עצמו שזו מצוה עוברת ללמוד תורה ולישא אשה לומד תורה ואחר כך נושא אשה ר' יהודה אמר אם אין יכול לישב בלא אשה נושא אשה ואחר כך לומד תורה הוא ללמוד תורה ובנו ללמוד תורה הוא לישא אשה ובנו לישא אשה הוא קודם את בנו ר' יהודה אומר אם היה בנו זריז ותורה מתקיימת בידו בנו קודמו :

ראו את סדר ההלכות במרב"ם - מה קשה בהם - איך הייתם מסדרים את ההלכות?

12. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א

הלכה א

נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה, אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס, ואין האשה חייבת ללמד את בנה שכל החייב ללמוד חייב ללמד.

הלכה ב

כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו, שנאמר ושננתם לבניך מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידיך שהתלמידים קרויין בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים, אם כן למה נצטוו על בנו ועל בן בנו, להקדים בנו לבן ובן לבן חבירו.

הלכה ג

וחייב לשכור מלמד לבנו ללמדו, ואינו חייב ללמד בן חבירו אלא בחנם, מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד.

הלכה ד

היה הוא רוצה ללמוד תורה ויש לו בן ללמוד תורה הוא קודם לבנו, ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין מה שילמוד יותר ממנו בנו קודם, ואע"פ שבנו קודם לא יבטל הוא, שכשם שמצוה עליו ללמד את בנו כך הוא מצווה ללמד עצמו.

הלכה ה

לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך ישא אשה שאם נשא אשה תחלה אין דעתו פנויה ללמוד, ואם היה יצרו מתגבר עליו עד שנמצא שאין לבו פנוי ישא ואחר כך ילמוד תורה.

הלכה ו

מאימתי אביו חייב ללמדו תורה משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה ושמע ישראל, ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים עד שיהיה בן שש או בן שבע הכל לפי בוריו, ומוליכו אצל מלמד התינוקות.

הלכה ז

היה מנהג המדינה ליקח מלמד התינוקות שכר נותן לו שכרו, וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה, מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר מותר ללמד בשכר, אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר שנאמר ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' וגו' מה אני בחנם למדתי אף אתם למדתם

בחנם ממני וכן כשתלמדו לדורות למדו בחנם כמו שלמדתם ממני, לא מצא מי שילמדו בחנם ילמדו בשכר שנאמר אמת קנה, יכול ילמד לאחרים בשכר תלמוד לומר ואל תמכור, הא למדת שאסור לו ללמד בשכר אע"פ שלמדו רבו בשכר.

הלכה ח

כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה.

הלכה ט

גדולי חכמי ישראל היו מהן חוטבי עצים ומהן שואבי מים ומהן סומים ואף על פי כן היו עוסקין בתלמוד תורה ביום ובלילה והם מכלל מעתיקי השמועה איש מפי איש מפי משה רבינו.

הלכה י

עד אימתי חייב לתלמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח.

הלכה יא

וחייב לשלש את זמן למידתו, שליש בתורה שבכתב, ושליש בתורה שבעל פה, ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המדות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה, וענין זה הוא הנקרא גמרא.

הלכה יב

כיצד היה בעל אומנות והיה עוסק במלאכתו שלש שעות ביום ובתורה תשע, אותן התשע קורא בשלש מהן בתורה שבכתב ובשלש בתורה שבעל פה ובשלש אחרות מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר, ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן ופירושן בכלל תורה שבעל פה, והענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הן, במה דברים אמורים בתחלת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לא לתלמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו.

הלכה יג

אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש, מפני שלא נצטוית, וכל העושה דבר שאינו מצווה עליו לעשותו אין שכרו כשכר המצווה שעשה אלא פחות ממנו, ואע"פ שיש לה שכר צו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתם מכוונת להתלמד אלא הן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן, אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאילו למדה תפלות, במה דברים אמורים בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תפלות.